

ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ, ЧЕТВРТКОМ
И НЕДЕЉОМ

ЦЕНА
ВА 1 МЕСЕЦ 1 ДИН.
ИЛИ 1 КРУНА

ПРЕТПЛАТУ ПРИМАЈУ
СВЕ ПОШТЕ У СРБИЈИ И
ИНОСТРАНСТВУ

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

Претплату треба слати
Стени М. Веселиновићу
проф. богословије

НЕПЛАЋЕНА ПИСМА НЕ
ПРИМАЈУ СЕ

РУКОПИСИ НЕ ВРАЋАЈУ СЕ

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ
У МАЂЕДОНСКОЈ УЛИЦИ
БР. 6

БРОЈ 10 ПР. Д.

УРЕДНИК: ЈАНКО М. ВЕСЕЛИНОВИЋ

БРОЈ 10 ПР. Д.

ЛЕТЊА НОЋ.

(Роберт Рајник)

Минуо је данак хучни,
Дошла нојда тиха, чиста;
На небесном илалом своду
Безбројно се звезда блиста.
И из сјаја магленог,
Где се небо с земљом грати,
Миле зраке земљи тамној
Шале благо месец врли.

Светом поздрав мио струји,
Земљу грати, иде даље;
То је тих и нежан пољуб,
Који срце ерцу шаље —
Што се као тамњан чење,
К'о анђео који своје,
У даљини, над драганом,
Успављиве песме поје.

Све би могло весник бити,
Како поздрав земљом струји;
Птица птица песмом пружа,
С лиска на лет шумом бруји;
Небом илалом, земљом целом
Простире се слатка тајна,
Вал је валу исповеда,
Звезди шапће звезда сјајна.

Ноћи, где се такви дуен
Спрам месеца крећу светом,
Ноћи, где све клица, пева,
Ваздух мири чистим цветом:
Слава теби што састављаш,
Трудећи се ненамерно,
Без обзира на даљину,
Срца што се љубе верно!

С. Д. Миланковић.

СВЕ ЗА ЈЕДАН ДАН

— слика из београдског живота —

(свршетак)

То је требало извести на начин, да кума Јулка не осети да су те песме судбоносне за Салка,

па за то је њен долазак на ручак произвео забуну у Саветиних, јер не само што се о песмама није смело говорити у њеноме присуству, него нису јој смели због тих песама ни представити Салка као Салка. За то га представиле као некаквог бележника из Карловаца, који се упознао са Саветиним мужем кад су Бранка по други пут сахрањивали, пренаврни му кости из Беча на Стражилово.

Млада удовица волела је песнике. И она је писала песме и — криминалне приче, па је за то сваког познатог јој песника подвргавала својој критици. Салка је ставила у ред песника вишег ранга без ауторитета, јер су се њој његове песме, нарочито љубавне, допадале, али шира публика није их радо читала. Он је био и лепозик, а носио је дугачку косу à la Бранко, па је за то могао изазвати нежне осећаје у младе удовице, која је, као што рекосмо, и сама била заносљиве — песничке природе. Њој се чак и то допадало што је Салко оставио драгу, па сад хоће да уништи сваку успомену на њу, старајући се да дође до оних љубавних песама, те да чиста срца може стати пред олтар са својом „будућом“, ма то и не била она са мизантром. А код младих удовица врло често се раскламти љубав у тринутку, па тако је било и у овоме случају, што онтром оку кума Јулкином није остало неопажено, те је што пре хтела сазнати да ли ће још вечерас бити какве части, и употребивши по ручку zgodну прилику, да звак удовици да изиђе на поље.

— Ама ко је овај чупави господин, ушита кума Јулка удовицу кад су били у њеној соби? Не сећам се да сам га кад год код вас виђала, а изгледа да сте добро познати. Шта више, чини ми се да се ту нешто кува, ако се није већ скувало. Чини ми се, да је то залог за тебе, госпођо бележничкице, а?

— Бог с вама, госпођо Јулка, шта ви то говорите! Та ви бар знате да се ја не мислим удавати, одговори удовица и превуче руком по челу, па се узгред погледа у огледало.

— Али ти ми изгледаш нешто замишљена, као да се налазиш пред одсудним часом када треба рећи: да или не. Бога ми, ако је добар човек и има имања немој се дуго размишљати. Они из прека

сто пута су бољи од ових наших задртих Србени, саветује кума Јулка удовицу.

— Оставимо се тога разговора, госпођо, па пођимо тамо код њих, да неби пало у очи ово наше одвајање на само, рече удовица па отворивши врата узе под руку кума Јулку и готово је на силу одведе у трпезарију.

Кума Јулка је била ван себе од љутине, што никако не може да сазна шта се то кува са Салком, па кад виде да су они у трпезарији већ устали и праштају се са гостом, она брже боље натаче свој шешир на главу и, ни сама не знајући зашто тако нагло оставља сво друштво, опрости се на дохват са свима па оде.

Кума Јулка је толико срдита била, да је заборавила на свој програм, који је по подне имала да изврши, те је чисто блудила улицама као ишчекујући помоћ од некога. У томе је поздрави г. Жвакић, мушка прилика жене à la кума Јулка, а њу као да обасја сунце.

— Добар дан, г. Жвакићу. Баш као да сам вас поручила. Ви и онако немате никаква посла, а познајете се са Саветиним, та са Булбулдеровићима, па вас молим, идите сад одмах код њих и сазнајте све што можете о Красићу, бележнику из Карловаца. Ствар се мене тиче, а они је крију, међу тим од тога може бити да зависи мој будући и онако чемерни живот. Молим вас г. Жвакићу учините ми то, па ће и за вас добро бити, нарицаше кума Јулка.

— Па шта управо да сазнам, упита Жвакић?

— Сазнајте све што можете, а поглавито узрок доласка Красићевог у Београд и дођите пред вече код мене да ми кажете шта сте сазнали, одговори кума Јулка па умаче, да неби Жвакић дангубио у разговору са њоме.

Жвакић је знао да је кума Јулка „из прека“, а знао је да они из прека често под старост наследе каквог ујака „велепоседника“ или какву тетку сапуницу, па кад је Красић бележник, а кума Јулка рече да јој будући живот зависи од некакве тајне, па да и њему, Жвакићу, може нешто добро бити ако... Ту Жвакића памет за тренутак остави, па се онда опет прибра и рече: дабогме да се ствар тиче наслеђа, које хоће да смота онај Муфтади ефендија Булбулдеровић — и упути се брзим корацима да изврши постављени му задатак.

Кума Јулка, поставши неспособном за сваки даљи „рад“, оде право кући, где је Жвакића са нестрпљењем очекивала. Пред вече донесе јој Наста једно писмо, које она са највећом узбуђеношћу отвори, јер је познала у њему рукописне младе удовице. Писмо је било ове садржине:

Драга госпођо!

Излив најнежнијих осећаја гони ме да вам се обратим са овом молбом: Љубавне песме Салка Мандућића Божееског вашој бившој пријатељици, која се дрзнула била повредити тајну срца нашег, немојте никоме из руку дати, па ма ко их од вас тражио. Апелујем на вашу част; а ви ћете у скоро сазнати

све што треба, само ћутите и никоме не казујте да сам вам ово писала.

С поздравом
ваша искрена пријатељица
Косара

Сад тек кума Јулка није знала шта да мисли, а Жвакића још нема! Узе одати по соби, премести један фотел на место другог, а овај други чак до ормана, па га онда догура до прозора и у томе угледа на улици Булбулдеровића, баш као да скреће њеноме стану. Заигра јој срце од узбуђења, засветлише очи пламом освете; али коме да се свети?... И заиста чуше се кораци у кујни, и закуца неко на врата, и уђе Булбулдеровић у собу.

— Шта, зар ви сами самцити? Добро вече. Јесте ли се одморили од ручка и од посла? поздрави гост кума Јулку.

— Добарвече. Јадан ми одмор, кад ме спопала као нека нервозна грозница. Извол'те сести, одговори домаћица усиљено мирним тоном.

— Баш добро кад сте сами. Имам са вама један разговор, отпоче Булбулдеровић, није баш важан, али је поверљив. Ствар се тиче женидбе, па знате како је то, све се крије док се не осигура венчање. Онај господин, што је био данас код нас на ручку, хоће да се жени. Он је из прека, па управо нема шта овде ни да крије...

— Па честитам, честитам, прекиде га кума Јулка.

— Ко ме честитате?

— Па вама да коме ћу.

— А што мени, Бог вас видео, кад сам ја ожењен, обезбедно упита гост?

— Та ви ме нисте разумели, одговори домаћица, ја честитам вашој кући, јер видим да се ствар тиче Косаре, само нека да Бог да се сврши...

— Јок, брате, није то. Каква Косара, није њој до удаје. То онај, знате, онај бележник хоће да се жени, па има ту неки ђаво, некакве лудорије. Оно не вреди о томе ни говорити; али тек дођох да нешто и са вама свршим, као велим стари смо пријатељи, па што неби и учинили, стаде Булбулдеровић изводити онај начин да кума Јулка не осети како су за Салку судбоносне његове љубавне песме.

Мој стари лопове, мислила је кума Јулка, ти мислиш ја не знам да то није бележник, него је она Мицкина будала Салко, за кога ви сад хоћете на силу Косару да удате, па се бојите да она то не поквари кад Салку тресне у очи оне песме. Оно истина, мислила је даље кума Јулка, требала би сад да се осветим Косари што ми се није одмах поверила; али нећу, и ја сам удовица, па ми једна другу треба да потпомажемо.

— Па шта ја могу да учиним у ствари, која се мене баш ништа не тиче? упита кума Јулка.

— Ви можете много да учините, одговори гост. Кад би ми дали оне песме Мицкине што су код вас, ви би усрећили два бића и стекли својој души велики севап.

— Па те песме није певао бележник Красић него Салко Божески из Карловаца, рече домаћица, па се грохотом насмеја кад виде како се збуни Салков изасланик, који је непрестано тврдио да се ствар тиче бележникове женидбе!

— Па да Салко, рече гост збуњено.

— Јест и ја кажем Салко, потврди кума Јулка подручљиво.

— Па шта је са тиме што је Салко певао те песме, упита Булбулдеровић тек да што год каже?

На срећу Булбулдеровићеву наиђе у томе тренутку Жвакић, па се љутито обрати кума Јулки:

— А што ви мене доведосте у неприлику? Каква бележник, каква будућност, какво наслеђе, и шта има ту за мене добро да буде?! Па то је она будала из Карловаца, Салко, хоће да се жени из Београда, па чуо да је Мицика код вас склонила некакве његове песме, о којима је будући таст добио пашквилу, те сад муку мучи да их се докопа и да докаже како је пашквила лажна. Ето у чему је ствар, а ви направисте читаво чудо на сред улице!

— Па да, у томе је ствар, усуди се потврдити Булбулдеровић.

— А шта је онда ово, цикну кума Јулка, па тресну о сто Косарино писмо?

Жвакић први дохвати писмо, па га стаде на глас читати, поцупкујући ногома и погледајући час на кума Јулку час на несрећног изасланика Салковог.

— Ово значи: промена фронта, узвикну Жвакић кад је прочитао писмо!

— Дакле тако, драги пријатељу, обрати се кума Јулка Булбулдеровићу? Примате ме у кућу и за то ме задржавате на ручак да са мном шегу терате, па после дај песме, а? — Е, и дају их и нећу их дати, то је моја ствар. А чулавом Салку можете рећи, да ми се лично обрати, јер сад све зависи од мене. Ако хоће Косару и она њега — он ће писма добити; а ако хоће мираз — добиће их Мицика. То кажем и при томе остајем, јер ја сам навикла само добра дела да чиним, а ово ће дејствовати и на принцезу.

— Ама ето пута сам ја казао, да се не мешам у та женска посла, па ето опет ме ђаво нанео, рече Булбулдеровић устајући да пође. Хајде Жвакићу да идемо, добро смо прошли и ја и ти. Добру ноћ, кума Јулка, па извините...

— Лаку ноћ, испрати кума Јулка госте, па тресну вратима за њима.

Дуго се превртала кума Јулка „пуна уста“ док је заспала после овог бурног дана. Размишљала је о свему што је тога дана учинила и склапајући очи изустити: ништа!

Бранковски.

ИЗ ХАЈНЕ-А.

XIII

Пролећне очи плаве —
Љубица диван сплет,
Из меке гледе траве
У дивни, ведри свет.

Берем их, ал' ми блауди
Читавих мисли рој,
А песма ври из груди —
Славујев то је пој.

Опева чежњу бајну.
Долина бруји сва —
И моју нежну тајну
Већ цела шума зна.

М.

ГДЕ ПОМОРАЊЕ ЗРУ

од
Н. А. ЉЕЈКИНА
(наставка)

VI

Преоденувши и умивши се, супрузи Иванови и Коњурин изидоше из гостионице да разгледају град. Глафира Семјоновна се обукла у нову одећу, купљену у Паризу, и метнула на главу неку, тако чудну капу са рајском тicom, да је свратила на се пажњу чак и онога келнера, што им пре два сахата издаваше собе. Он је седео у бироу гостионачком, што беше доле, на изласку, и сводио некакве рачуне. Опазивши нове госте где силазе, он задену писалку за ухо, приђе им, и не скидајући ока с капе Глафирине, говораше нешто француски.

— Глаша, шта тај говори? запита Николај Ивановић.

— Каже да имају добар таблет у гостионици; да доручак је у 12, а ручак у 7 часова.

— Остави га! Ја сам мислио да је што друго, пошто он једнако у те загледа.

— Донала му се моја кана, па зато загледа.

— Е, баш и јесте кана! рече Коњурин и цокну језиком. — Као неки велики колач, као нека лађа, — тако изгледа. Ако ви пођете с том капом кроз Петроград, пси ће вас са свих страна окунити.

— Молим, молим, какве су то глупости? Разуме се, кад би ову капу носила ваша жена, која је глуна, а при том трбушата, онда разуме се...

— Моја жена неће то ни носити. И да је позлатини — не би је понела.

— А што си ту бриљантску гривну на руку натакарила? Не идемо, ваљда, у позориште! рече жени Николај Ивановић.

— А како би без гривне? Видиш ли ти да је ово Ница: овде живи највиша аристократија.

Супрузи и сапутник њихов изидоше на улицу, прођоше једно стотину корака и кроз једну улицу оназише море.

— Море, море.. окупи Глафира Семјоновна. — Ето ту, на морском брегу, све се искупља. Ја сам читала о Ници у једном роману. Највиша публика, најпомоднији навити...

Они убрзаше кораке и наскоро се нађоше на морској обали, на Jetté Promenade. Обала беше засађена палмама; одатле се видеде бесконачна плава површина мора, спојена у даљини са плавим небом. На хоризонту се беле једрила усамљених лађица. Време прекрасно. Сунце јасно сија и заслепљује тако, да не можеш гледати бело камење, којим је обала патосана. Лак ветрић пригуркиваше пешчаном и каменитом брегу мале таласиће и ови шуме и пене се, ударајући о песковиту обалу. Око воде се врте праље, перући рубље и ту — на камену га простиру и суше.

Наше друштво се заустави да ужива у изгледу.

— Нешто је чистије од нашега Оранијенбаума! рече Коњурин.

— О, Боже! Зар ту може бити упоређења? узвикну Глафира Семјоновна. — А вама се чини једно и исто, Иване Кондратијевићу! А где, какво је здање на кољу, над морем подигнуто?! То је сигурно општина, или казначејство какво!

— Немају људи земље, па дај на мору и на кољу да се зида, рече Николај Иванович.

Унутрине се обалом га здању на кољу. Оно беше у истини дивно здање, чудноватог мешовитог стила. Видиш маварски купон и китајску кулу уза њ приљубљену. Иванови и Коњурин сретаху се са људима, што шетају. Људи су носили отворене сунцобране плаве, сиве и црвене боје.

— Кажу ми, молим те, каква је ово мода? мрмља Коњурин. И људи се сунцобраном од сунца заклањају, као даме.

— Па шта? и ми ћемо купити по један сунцобран, те да моду подражавамо, одговори Николај Иванович.

— Оно, ако је до куповања, онда да узмемо црвене... Јер кад се кући вратим, могао би га жени поклонити, и рећи: „ето, ви'ш, под каквим смо зрелима даме у Ници представљали?“ Ја шта ли сад моја голубица, код куће ради? свети се опет Коњурин жене, па погледа у сахат и додаде: — Ако рачунамо по овдашњем времену обратно, онда значи — сад вечера. Оборила чашницу љутаче, па се прихватила јела: шчи срце. Е, куд је то... ми овде тек каву понили ...јутарњу каву... а она већ вечера. Чудне ствари!

И докле су тако говорили, стигоше до здања на кољу: оно им се учини сада гигантским здањем, окружено терасама. Унутра беше запремљено малим столићима. Са обале је водио у здање широки мост, ограђен решетком, на којој опазивше неколико врата. На једвима од ових стоји вратар, каса и на каси натписе: Entrée 1. fr.

— Не, то није општинска кућа, — проговори Глафира Семјоновна. Ето, наплаћују улазак.

— Али, може бити да овде наплаћују улазак и у општинску кућу, кад ко зажели њихове препирке да чује, — примети Коњурин. — Овде је све натрашке: у нас, у Петрограду сад вечерају, а овде још ни доручак није готов; у нас, у Петрограду, мраз да ти очи искоче, а овде, где, како сунце припиче!

Он свиде капу, извади ценну мараму и стаде брисати зној с чела и врата.

— Кескесе са? пита стражара Глафира Семјоновна, а главом маше на здање.

— Théâtre et restaurant de Jetté, Promenade, madam, одговара овај.

— Позориште и ресторан, преводи Глафира.

— Чујем, чујем... одазва се Николај Иванович. — А ти окупила: „то је општина, или казначејство.“ Мени се одједанпут учинило, да то не може бити општина. Зашто би се општина на води градила?

— А што би се позориште на води градило?

— Ама, ти ваљда чујеш шта човек вели: ту је осим позоришта и ресторан, а ресторани су и у нас, у Петрограду, на води.

— А где то?

— Па, ево ти ресторана на парабродској станици код Летње баште, што се зове „поплавак.“ Оно истина, онај ресторан плови, а овај стоји на кољу, али опет... Па онда имамо ресторан поплавак на Васиљевском острву. А ти одједанпут: „општина“; него, ваља промислити... што ће општина на води?

— А што ће и ресторан?

— Како, што ће, — матунко, Глафира Семјоновна? ушлете се Коњурин. — Промене ради! По неко, па суву у кавани није, није, и већ више у гушу не иде; а кад дође на воду у ресторан — опет му се прохте. Промена је велика ствар. Деси се, да се у Петрограду развеселиш и из чашница нијеш, нијеш, али се стима... Тако ми једанпут: бацимо чашнице те дај, ниј, из самоварског поклонца и — онда ниће опет лође као по маслу. Без изговора требало би данас доћи у овај ресторан на доручак. Јер, ни у једном граду у иностранству, није нам се дало да на води пијемо и једемо.

— Ама, ко то спори, Иване Кондратијевићу? Што ви издате у ватру и доказујете, да на води треба доручковати? На води — на води, — рече Глафира Семјоновна и у тај мах застаде, погледа с обале доле, води, и брзо додаде:

— Гледајте, тамо се нешто догодило. Ено... свет доле на песку и обали стоји и нешто посматра. Читава гомила стоји. Да, да... А нешто лежи на песку... Да нису извадили каквога утопљеника?...

— Мора бити да је утопљеник! вели Николај Иванович.

— То ће и бити! допуњава Коњурин. — Него, хајдемо доле да видимо. Можда се какав грешник бацио у море, баш из овог истог ресторана, што стоји на кољу. Тешко ли је то пијану човеку учинити? Тако му дође у главу, другови га при том увреде, и... Тако је са мном хтело бити једном, у младости... Излетим из механе на Црну реку, па бућ — у воду!... Срећа, што не беше дубље, него до појаса. А све је било зато, што сам био пијан, а другови почели нешто да ме дирају... Хајдемо, Никола Ивановичу, да видимо!

— Да идемо! И зашто да не видимо? Хвала Богу, овде немамо никаква посла! И дошли смо зато, да сваку ствар видимо. Хоћеш и ти, Глафира Семјоновна?

— Како не бих! Где се ту може сићи доле? рече она гледајући у наоколо. — Ено где се силази. Ено стеница!

Потрчаше степеницама и стадоше се спуштати води. Иван Кондратијевић рече:

— То јест, ово исто море, добро је за пијанку, пријатно је с брега; али кад се већ толико напијеш, да ти очи побеле, онда је невоља! Ој-јој-јој!... Права невоља! понови он.

(наставиће се.)

ПОСЛЕДЊЕ ПИСМО

— Магдала Серао —

Госпођо,

Хоћу да пишем вама, на овом самртном часу. Своју последњу реч нећу да упућујем своме оцу, тако пријатном и тако равнодушном, тако трпљивом и тако хладном, нећу да пишем свом мужу, тако учтивом и тако суровом, нећу да му пошаљем последњи поздрав. Кад чују да сам се убила, веома ће се збунити, јер смрт задаје страха равнодушним и суровим људма: доцније ће рећи да је *тако било суђено*. Десет писама, хиљаду писама, написаних у боловима ове самртне борбе, пред лицем овог малог револвера што се блиста као какав драгоцен накит, не би могло учинити да се мој отац и мој муж сажале или покају. Њихни ледени разлози рекли би им да је *тако било суђено*. Не, не, њима нећу да пишем ништа. Само вама, госпођо, и ако вас не познајем, и ако ме не познајете, хоћу да кажем да умирем, убијајући се, хоћу да вам кажем за што се убијам. Ина један човек, кога обожавам, а то је Франческо Санђорђио. Узалудно је да му кажем последње с Богом, узалудно је да му препоручујем своју успомену, узалудно је све. Франческо Санђорђио љуби вас: ви љубите њега. Ето за што је све узалудно, моја љубав као и мој бол, мој живот као и моја смрт. Он вас љуби и ви га љубите: ето за што морам умрети. Писати вама, значи писати њему: ви сте он. Прочитаћете му ово писмо: прочитаћете га заједно. А трагични дах смрти, што веје кроза њ, даће слађи укусе вашим пољупцима; огромна сласт ваше страсти биће зачињена са мало горчине, која ће јаче везати ваша срца; силни ваше љубави придружиће се понос што су други због вас патили, понос који имају најбоље и најслађе особе: он ће вам се чинити лепши, племенитији, достојнији да буде љубљен, јер није знао да вас изневери и пустио ме је да умрем; ви ћете му изгледати лепши, милији, дража, јер је због вас умрла једна жена. За вас умирем, госпођо: умрети за вас, значи умрети за њега: ви сте он. И последње суморне визије овог ужасног часа, те визије што ме доводе у беснило од страха, љубоморе, мржње, показују ми непрестано вас и њега, непрестано заједно; и те подругивалачке визије воде ми, да вас својом смрћу еједнујем чврстије, да сте били љубавници и да вас ја везујем. Ох, Боже, Боже, Боже, немате прибежишта чак ни у смрти.

Госпођо, ја вас мрзим. Рекосе ми да сте били љубљени, да су најозбиљнији људи плакали у љубави пред вашим ногама: знам да вам се Франческо Санђорђио предао сав, у најватренијој страсти. Али никаква љубав, ни из ваше прошлости ни из ваше садашњости не може досећи ону меру дубоке, следе, непроменљиве мржње што је осећам у свом срцу према вама: та све љубави узете скупа, заједно с Франческовом, не стижу до висине моје мржње. Двадесет и четири ми је године: пуна сам младости и здравља: имам права на радост, срећу — на ипак јадница морам умрети, не добивши као утеху ни један пољубац, не тешећи се надом да ћу бити оплакана. Умирем у двадесет четвртој години, остављам своју кућу, свој завичај где тако топло сунце сија и цвеће цвати, идем у смрт, седам педаља под црну и тешку земљу, затворена у дрвени

ковчег, у вечни хлад, у смрт, у смрт: а то због вас, и за то вас мрзим, тако вас смртно мрзим, да ми крв гори а слепочнице пуцају, кад душа моја изусте ваше име. Мрзим вас. Да није вас, сад не бих умирала: да није вас, Франческо Санђорђио би ме љубио. Био је човек мога срца, Франческо: био је човек душе моје: мени су га наменили тајни закони страсти а ви сте ми га отели, за увек. Слушајте, слушајте: кад помислим на прошлост мој се гнев претвори у неизмерну нежност, сузе ми ударе као киша, и ја плачем за бедним створењем, коме су одузели последњу снагу и последњу наду. Ах, госпођо, госпођо, што сте тако мила, тако љубка, тако снисходљива, што се зовете Анђелика, како сте могли да то учините, како сте могли хтети смрт једне жене, једне хришћанке, за што сте ми то учинили, ви што сте добра и блага женска душа? Госпођо, госпођо, ви сте невини: али у истини, ведим вам, ви сте напустили револвер који ће ме убити и ви сте ми рекли да морам умрети.

Јер, да није вас, он би ме љубио. Позавали смо се од толико година, рођени смо у истом крају и у истој години, волимо исте ствари, заједнички смо желели најбољи, најпростији и најинтимнији идеалан живот. Он би ме био љубио! Ја сам га познавала: познавала сам његову племениту душу, његову снажну вољу, његово срце које се колебало између цинизма и ентузијазма; и онде где је свет то порицао и кудно, ја сам имала сажаљења према том племенитом човеку, борећи се с идејама и са стварима.

Он ме је познавао: он је имао сажаљења према мени! Франческо Санђорђио је знао да се под безобзирном живошћу мојих разговора и мог осмејка крије неизлечива рана једног залуталог живота: он је знао да заносна дама што се појављиваше у свима позориштима, на свима свечаностима, увек весела, са сјајном дијадемом у црној коси, вративши се кући, у узглављима се гуња од плача због своје настраности, због свог фриволног и лудог живота; он је знао да ја немам утехе ни у богатству, ни у имену, ни у триумфима таштине, јер душа хоће своју храну, хоће љубави, јер нико не може избећи ту потребу душину. Како ли ме је он сажаљевао! читала сам у његовим очима, кад би ме гледао, тако бескрајну тугу, да сам дрхтала од бола; ја осећам такво сажаљење у његовом гласу, кад би са мном говорио, да сам била у неизмерном очајању, као да беху у питању сви тајни извори моје несреће. Ах, он беше брат душе моје, беше мој брат и мој драган, мој заштитник и мој заручник: његове очи беху тако тужне, кад би ме гледао, и његов глас беше тако тужан, кад би ми говорио, јер он је требао да буде суморни балсам мојих патњи — и изгубила сам га, изгубила сам га! Једног летњег вечера, сећам се, бејаш изашла на терасу своје виле, оставивши у дворници све своје госте, тражећи мало одморка у свежој ноћи, хтевши да удишем заносни мирис белих јасмина у врту: и остала сам ту, у ноћи, савладана умором, осећајући се као да сам спуштена у неки понор. Не знам кад је Франческо дошао за мном; али га на један пут видех крај себе, и силна ме дрхтарица подузе, као кад се приближава каква опасност, каква огромна радост. Пушио је цигарету: његове очи упрте у мене, имаћаху неку тугу,

неку милину! Ја га гледах дрхтећи, чекајући да ми прозбори коју реч. Рутао је, донекле.

— Што се смејете толико? — упита ме суморним гласом. — Не смејте се више толико.

— Ја тако плачем, — промуцах.

Видела сам га, у мраку, како је пребледео. За тим је својом руком узео моју и држао је неколико тренутака: сав мој живот је прострујао кроз ту руку и ја сам се сва тресла.

— Јадна и мила жено, — додао је тихо. Пустио ми је руку и отишао лагано. Тако сам га љубила.

И колико сам плакала, на тој тераси, где допираху сви мириси чаробног летњег цвећа. Очекивала сам га свако вече, напрежући ухо чим чујем зврјање кола, која би долазила из Напуља: и дошло би какво лице, које ме се не тиче. Њега не беше и ја ћасках, смејаш се, кријући своје узбуђење речима и осмејцима: сви су одлазили: ноћ би у велико наступила, он није долазио и ја бледех као мртвачки покров, убијала ме је хладноћа осаме. Госпођо, он је био код вас, тих вечери, јер ви сте ми га одузели, док ми он још није казао да ме љуби: а сад ми то неће рећи никад више, никад нећу чути да његов глас прозбори најмилије љубавне речи, *љубим те*, без којих ни једна друга реч не постоји! По кад кад би дошао, врло касно, и одмах би се мој бол утишао: али ви сте ми слали, госпођо, човека замишљена, удубљена у своју тајну, који више није имао очију да види, нити ушију да чује. Долазио је од вас. Једном, госпођо, пратили сте га у колима, до угла улице што иде поред моје виле: и ја не сумњам ништа у та кола што се враћаху. После сам дознала. Пратили сте га к мени! Ви нисте били љубоморни. Ах колико вас мрзим, слаби створе, што отимате срца, што отимате љубавнике, задржавате их за увек, и нисте љубоморни, ни на једну жену, толико је ваша драг, створена од слабости, јача од сваке ствари и од сваке особе. Колико вас мрзим, за ове две године сурових тајних болова што ми их задосте, за ове сузе што су истрошиле свежину мог лица, за ово свакодневно убијање свих мојих нада: колико вас мрзим, због мука које вас ради претрпех, вас која сте, како велете, проста, нежна душа: колико вас мрзим што љубите Франческа Санђорђија и што вас он обожава, што за две године није никако престао да вас обожава, што је сваког дана, сваког минута ове две године претпостављао вас мени. Колико вас мрзим због тога што сте, због тога што представљате. Моје очи су црне и кад би ми љубав улила сву своју нежност, ја не могу да загосподарим овим дивљим погледом: ваше су очи азурне, с изразом деџје невиности. Моја коса је црна и прелива се у смеђу боју: ваша плава коса чини вас анђелом.

*

Ја сам висока и не умам да се сагнем, а ви сте мала имате мали узраст који је мио љубави, јер човекова љубав хоће да буде и заштита. Ја се смејем увек: ви се смејете по кад и кад. Ја се кријем, кад плачем, из поноса: кад вас љубав гони на плач, ви баш плачете пред њим, а Франческо не може да одоли женском плачу. И док се ја стидим за све оно што радим, за све оно што говорим, у вама је безгранична снисходљивост жене која је просто жена, која зна само љубити и пренети се сва у ту љубав. Ах како ја мрзим ту вашу плаву косу и те ваше азурне очи, како мрзим тај ваш нежни осмејак и ту вашу неописану снисходљивост, како мрзим ваше

име које имају и анђели, док се међу тим ја зovem Тереза, сурово име жене која чезне и умире у страсти! Како бих била рала да свега тога нема, да ваша плава коса опадне, да ваше очи изгубе свој невини азурни сјај, да богиње унаказе чисте младалачке црте вашег лица, како бих била рада да вас нема, да се нисте никад ни родили! Проклет онај дан и онај час у који сте се родили, проклет ваш први дах, проклет онај ко вам је дао ту лепу косу и те миле очи што Франческо обожава, проклет ко вам је надео име Анђелика, проклет ко вас је научио да се смешите, проклетте, проклетте све особе што сте их познавали, сви крајеви где сте живели, све ствари између којих сте одрасли, проклет први пољубац којим сте пољубили Франческа, проклетти сви ваши пољупци, они су грозница мојих вена, лудило мог мозга, проклетство моје душе!

*

Покушавала сам да се спасем. Млада сам, у мени је инстинкт живота. Путовала сам, али ме је мој јад пратио свуда, у најдаље крајеве: покушавала сам да љубим свог учтивог и суровог мужа, али сам само узбунила своју савест: покушавала сам да љубим кога другог, да ме ко други љуби, али нисам могла, нисам могла. Слика Франческа Санђорђија, чиста, заповедничка до сласти, узвишена до туге, остала је у мени, неповређена. Нико жив, ни ја сама, ни Бог неће је никад моћи избрисати из мене: и ја идем да у смрти потражим спасења. Покушавала сам да живим, покушавала сам да се надам. Покушавала сам! Очекивала сам да се његова љубав према вама расхлади: одрицала сам верност љубави, одрицала сам сталност женску, докле сам ја љубила до лудила, докле ме ништа на свету није могло утешити што нисам љубљена! Чекала сам, јер велете да је љубав, уметност, срећа, резултат узвишеног стриљења. Али са свих страна, од свих особа, сваки дан добијала сам нов доказ ваше љубави: готово све ми је говорило о губитку, саопштавана ми је сентиментална хроника ваше љубави, саопштаване ми је хиљадама сведока, који мишљаху да ми причају какву равнодушну хронику. Колико вас мрзим! Знам све: и за то што знам, мрзим вас. Живели сте, живите готово увек заједно, излазите заједно, заједно се враћате кући и ви свирате на пијанофорту, врло умилно — он је некад мрзео пијанофорте — а он вас слуша, и разговарате се најнежније, најљупкије, а кад се он наљути, ваша је љупкост таква, да га победите. Ох ја сам страсна жена, ја имам бујну природу, ја не умем бити мила, ја не умем по да љубим бурно, до лудила: и тако ви сте ме победили, ви што сте мила, док међу тим ја што љубим свом силином свог духа и своје младости, кроз пет минута морам да кроз срце пројурим револверски метак. Госпођо Анђелика, ономад сам вас средла. Ишли сте једно уз друго, не држећи се под руку, али сте били тако здружени, имали сте тако прожмане душе једним осећајем, љубили сте се толико, не говорећи, не погледајући се, да сам ја видела све. Видела сам да вас никад ништа не би раставило и да ја морам умрети. Моје очи неће вас видети по други пут заједно. Једно од нас троје морало је умрети: а како се ви љубите и љубићете се увек, ја сам која умирем. С Богом, дакле, госпођо Анђелика: ја љубим Франческа Санђорђија а мрзим вас. Ништа више.

Тереза.

с талијанског

МИХ. ДОБРИЋ.

МИСЛИ РАЗНОЛИКЕ

фотографисане мисли равних душа, по туђем мотиву

(наставак)

Шта мисли млада девојка:

Да је живот врло пријатан проналазак: да је свет о ње-ном рођендану створен, и да је немогуће, да су људи, о којима се у старим књигама прича, одиста живели; да сунце само зато сија, да би она могла разапети свој нови сунцобран; да сви људи на улици примећују, кад она има нову аљину; да треба, што је могуће пре, похитати, да се оно мало, што се у школи научило, заборави, пошто је све то непотребно и само зато измишљено, да се деца муче, да није ни мало нужно знати, где лежи Шпанија и колико становника има Београд а колико Беч, кад се имају лепе плаве очи; да ни чега лепшег нема од једне игралке; да је озбиљност живота, о којој татица увек прича, родитељска измишљотина, само да се неком улије страх, као оно у детињству: „баубау!“; да је просто преступ бити стар и ружан; да болесници своје болове, по свој прилици, уображавају, јер она, ето, ништа не осећа од тога; да ће јој будућност све до-нети, што жели а, осим тога, још и пуно, пуно пријат-них изненађења; да ће све увек тако остати; да су двадесет и две године чудовиште од старости, до кога она неће никад доспети; да слика, коју јој показује огледало, није баш ни мало на одмет; да се њене пријатељице ужасно „шпирају“, па оне немају тако танак струк као она; да се поручничков животни позив састоји у томе, да игра вал-цер и да служи као салонски украс; да је онај, који је у стању да се „унтерхалтује“ са Мицом и Ангелином, човек без икаква укуса; да је права будалаштина, кад мајке и тетке причају, како су, као бајачи, и оне некада биле младе и лепе; да се друге мајке много више старају за забаве својим кћерима, него жена; да је то само прост изговор, кад тата каже: „Моја ми срества то не допуштају“, и да тата здраво глуп изгледа, кад то каже; да је Матилда уо-бражена стварчица, ако мисли, да је г. Мирко на њу бацио око, кад човек има са свим други укус; да су све књиге, које јој допуштају читати, ужасно досадне; да она све раз-уме, што се у *другим* књигама догађа; да је „рад“ реч, која важи само за друге; да је свет без икаква уживања, кад се никакав младић не нађе, да нам што год лепо каже; да она није нимало сујетна и само из пристејности полаже тако много на своје одело; да она увек има право; да врло мало једе; да су браћа несносан, неестичан народ, чија је најравнисија тежња, да разоравају младо-девојачке идеале; да је сасвим немогуће, да би и она могла остати уседелица; да није баш потребно љубити свога мужа, али да је неопходно према друштвеним обзирима и за самопошто-вање нужно становати на Теразијама и тоалете имати по последњој моди.

Шта мисли „самац“:

Да је слобода дивна ствар; да су његови пријатељи прави дедаци, кад се дају унепати; да би он хтео да види тај мамац, који би он загрисао; кад би њему могло да падне на памет, да са неком „туђинком“ вечито заједно станује! да су жене само за то створене, да би човек могао што пре оседети; да би он пре умро, него што би допустио, да макар каква кецеља над њим командује; да ништа не изгле-да шмокластије од мужа; да он, и кад му је дух најбистрији,

никако не може да схвати, како може човек, животиња једна, својевољно отићи на вечиту робију; да се жене баш саме и труде да људима омрзну брак; право је неко казао: Сваки брак је крсташки поход, при коме, на жалост, само мало њих стигне у обећану земљу; а онај несрећни Сафир: Брак је гроб љубави а жена је одмах крст на гробу; чак и до-бар брак је вечито кајање; он познаје много људи, који не би смели у рат поћи, који се боје бесна пса, који се стра-ше од ватре и од воде, па ипак су имали куражи, да се ожене — ужасни људи! Поганути у рату — славно је; ско-чити у воду — може да се деси; убити се из пушке — бар зна човек за што; али убити се браком — брука! Оже-нити се значи: своје дужности удвостручити а своја права преполовити; он даље мисли: да је брак најдуховитија ствар за лудак а најлуђа за духовите људе; да браком жена по-стаје нешто, човек — ништа; да на једно кратко „хоћу!“ следује у браку хиљадама: „нећу!“ да у браку најпри-јатнија улога не припада ни мужу, ни жени, него једино домаћем пријатељу; да је, према томе, пријатније бити до-маћи пријатељ, него ли муж; да је брак идентичан са де-чијом вриском и домаћим непријатностима; да се жена може само догле називати пријатним створењем — док није наша, да и најлуђа жена хоће да је паметнија од мужа; да њему његова домаћица уме да удеси угодније огњиште, него што би то жена учинила; да он њој, ако не слуша и ако му више не би била по вољи, може показати и врата; да је жена једно веома скупоцено зло; да се он у своме момач-коме положају и сувише добро забавља а да би могао ми-слити на какву промену; да би већ и једина реч: „Пуница“ била довољна, да га испред самог олтара одјури; да он баш зато, што се не жени, показује своје духовно преимућство; да га све мајке његовог познаничког круга без престанка лове; да он треба само да пружи руку, па да добије нај-лепшу девојку, али да он није луд; јер је брак пуц пак змија са једном јегуљом, а он је сигуран, да не би изва-дио јегуљу, и да би га његови другови и паметни прија-тељи лепо исмејали, кад би тако лудо натрчао; и, на по-слетку, да још ништа није пропуштено и да се за так-ву лудорију има увек довољно времена — тамо... тамо, кад се осете незгоде старости... а, догле, да живи безбри-жан живот!

Шта мисли уседелица:

Да је својевољно остала неудата и да је на сваки прет могла добити по једног човека, само да је хтела; да су женске, које су човека задобиле опробане кокетке; да људи сви скупа нити имају укуса, нити памети; да је и она некада била довољно лепа, да човеку занесе памет и да она то није учинила само из чисте чедности; да се људи обично онаквима жене, какве им најмање приличе; да је брак у самој ствари нешто непристојно, и да се она због тога (и из простог стида) никада није могла одлучити; и после, да никада није доцкан...; удавале су се и старије; само кад се онај прави појави...

Шта мисли свекрва:

Да би њен син, само да је њу питао, са свим други избор учинио; да жена снаја није имала права, своје очи чак до њега уздићи; да је њен син могао да начини много бољу партију и да је бољу и заслужно; да је непојамно, шта је он управо на *ној* нашао; да је за једну мајку веома горко, ако у кући свога сина нема чак ни то право, да се свађа са куварицама; да снаја дражи сина противу ње, и

да је она рђаво васпитана; да то никакво чудо није, кад се помисли каква јој је мати; да су њене кћери сасвим другаче упућене биле; да се снаја ништа не разуме у кућењу, не уме ни „млађима“ да нареди, допушта да је куварица ара и вара, а она нема очију, јер је и сама раснигућа; да њен бедни син, од како се оженио, врло рђаво изгледа, јер се у кући не кува као што треба; да би она, као жена, која је тридесет година била удата, била сигурно у стању, једној овако неискусној „персони“ наћи се при руци својим добрим саветима, и да је то нечувено — не примити их; да снаја просто бесни са тоалетом и да ће јој сива за најкраће време упропастити; да она кокетира са пријатељима свога мужа; да нема појма о неговању деце и да се на своје дете, уопште, мало осврће; да снаја не чини њезиног сина онако срећним, како он то заслужује; да је он и сувише доброћудан за оваку особу; да је она, свекрва, још дужна, да оштро мотри на све, што се у кући њенога сина догађа, јер ова сурунтија од снаје нити је у стању нити хоће да ради, као што треба; да ће она морати, на неки начин, да спречи посете синовљих пријатеља, нарочито секретара суда, јер — она је нешто приметна; и, на послетку, да је она најтрпељивија, најдобродушнија свекрва на свету.

Шта мисли тунца:

Да је своме зету дала мустру од жене и да јој он није у стању бити довољно благодаран за своју незаслужену срећу; да она мора да заштићава своје дете од тираније њенога мужа; да све иде наопако, кад се она не умеша у кућу и кад се у домаћим размрницама не нађе уза своје дете са својим старим искуством; да је њена породица много отменија, него зетовљева; да је он један потуњени простак и веома суров човек; да не уме довољно да цени част и добити, које му је овака веза донела; да су зетови потребно зло, али ипак зло; да њен зет има некакав особито негодесан карактер; да је чудан човек и да

треба да хвали Бога, што је наишао на овако јагње од пуннице; јер да му је друга-а-а...! И, на послетку, ако хоће лепо — лепо, а ако не, нека зна, да њена кћи није без крова над главом и да има ко ће се за њен хлеб старати!

Шта мисли дете:

Да то ужасно дуго траје, док се не порасте; да су учитељи изабрали свој позив просто из урођене пакости; да на небу изгледа, као у посластичарници; да „Ашир“ мисли човечијим језиком; да је он — „Ашир“ — веома срећан, што не мора да учи граматiku; да су велике сестре зависти достојна створења и нису биле никад мале; да су срећне, што им официри доносе бонбоне и колаче; и, кад лиће он да порасте, на дан њему официри доносе бонбоне и колаче; да новац расте у татинијој гвозденој каси и да тамо треба само бринути; да је за чудо, што сиромашна деца не воле, да се лепо облаче и да су они особито срећни, што смеју ићи боси; да је такође чудновато, како су све мајке и опеви били у својој младости онако добри и послушни; да писмоноша узме писмо, на га однесе сам у Смедерево или у Крагујевац; да су бакали најсрећнији људи, на после њих долазе они, што продају играчке; да се кокошке и гуске разговарају; да ситне хартијце, што се по који пут нахватају по телеграфским жацама, нису ништа друго до — депеше; да су месец и сунце за небо приковани; да су војници, са којима се уз пут њихова дадиља забавља — њена браћа; да деца, која су са свим добра, дају рђав пример, јер се увек стављају као углед другима; да је то неразумљиво, зашто не би место снега падао шећер? да он просто не разуме, што његов тата не пушта змај и не игра лопте; да, кад се већ порасте, није потребно слушати, нити имати икакве врлине; да се главна драг зрелости у томе и састоји; и... ко би, најзад, погодио све дечије мисли?!

Ј. Угричић.

ОГЛАСИ У „ЗВЕЗДИ“

„Звезда“ ће од 1. новембра почети да доноси и огласе. Читаоци њени неће отуда имати никаква уштрба, јер ће се огласи штампати на нарочитим корицама.

Обраћа се пажња нашим трговцима и свима, којима огласи требају, да ће „Звезда“ у том погледу завести једну новину, која ће учинити, да ће се огласи не само чувати, него да се морају и редовно читати.

Од ове ће новине имати у исто време и читаоци добити, јер ће се материјал за читање и знатно проширити и бити још занимљивији.

Цене огласима биће умерене.

Цена листу остаје иста.

У Београду продаје се лист само код продаваца на број.

САДРЖАЈ: „Летња ноћ“ (песма) — „Све за један дан“ (свршетак) — „Из Хајне-а“ (песма) — „Где поморанце зру“ (наставак) — „Доследње писмо“ — „Мисли разнолике“

Власник Ст. М. Веселиновић. Штамп. Св. Николића об. Венац бр. 2.—Београд. Уредник Ј. М. Веселиновић.